

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

Helyi jelentőségű védett természeti terület neve:

Tatai Öreg-tó

Utoljára módosítva: 2013-08-18 09:21:40

Megye: Komárom-Esztergom

Községhatár: Tata

A terület kiterjedése: 632.1055 hektár

Védetté nyilvánítás év: 1977

GPS koordináták:

Felmérést végző személy(ek) neve: Musicz László

E-mail címe(k): fabalis@gmail.com

A terület megközelíthetőségének leírása

(pl. melyik utcán kell elhagyni a települést stb.):

A tó számos helyen közelíthető meg, hiszen Tata városa csaknem teljesen körbeveszi. Néhány érdekesebb pontjának megközelítési lehetősége: A tó keleti oldalán álló madármegfigyelő torony a Vértesszőlősi út illetve a Fáklya utca felől közelíthető meg. A gépkocsit a kijelölt parkolóhelyek valamelyikében hagyva gyalogosan érhető el a torony a tó partján húzódó szilárd burkolatú sétányon. Maga a torony körbekerített udvaron áll, belépés csak előzetes egyeztetés alapján lehetséges. A toronynak elsősorban a téli időszakban van jelentősége, a 8 méter magas kilátóból kiválóan áttekinthető a tavon gyülekező sokezes madársereg. A tófarki élőhelyrekonstrukció területe mind a keleti oldalról (Fáklya utcán), mind a nyugati oldalról (Fekete út) megközelíthető. Mindkét oldalon van kijelölt parkolóhely, ahonnan a tavat délről megkerülő murvás sétányon gyalog érhető el a vizes élőhely kb. 1 km sétával. Az Által-ér hídjához érve a folyásirányban folytatjuk utunkat a folyó balpartján és 200 méter után egy kis halászházat elhagyva érünk a területre. Itt található az Által-ér Öreg-tavi torkolata is. A védett terület részét képező Derítő-tó az 1-es útról érhető el. A Tata és Vértesszőlős között emelkedő vasúti felüljáró Tata felőli tövében murvás út vezet a tóhoz, ott kijelölt gépkocsi parkolóhely van, ahonnan a tó körbejárható. A védett terület legzavartalanabb részét jelentő Remeteségi-erdő a Tatáról az M1 autópálya Remeteségs pusztai csomópontjához (Diana Golfhotelhez) vezető műútról (Fekete út) érhető el. A csomópont (Shell-kút) közelében nyílik a Fehér út nevű erdei murvás út, amely meglehetősen rossz minőségű, helyenként sáros. A nyílegyenes földút hosszan vezet keleti irányban, kiváló nedves klímájú erdők között, helyenként kisebb tisztások mellett. Az út a Derítő-tó északnyugati sarkához vezet, ahol már igazi ártéri égeresek láthatók.

Terület rövid, szöveges bemutatása (max. 2000-2500 karakter):

megközelíthetőség, terület jellegének leírása (pl. természetes erdőfolt puhafa ligeterdővel stb.):

A Magyarország legrégebbi mesterséges tavaként számon tartott tatai Öreg-tó eredete a pleisztocénig nyúlik vissza. Ekkor egy hatalmas, langyos forrásokkal táplált mocsárvilág húzódott az Által-ér völgyében egészen a Dunáig. A tó egyes források szerint az ókorban is létezett, de maihoz hasonló kialakítására a XIV. században épített völgyzáró gát megépítésével került sor. Ekkor építette a várat Luxemburgi Zsigmond császár, melyet később Mátyás reneszánsz palotává alakított át. Az évezredek alatt itt, a tómederben fakadt karsztforrások is hozzájárultak ahhoz, hogy a többnyire jégmentes tó telente a Kárpát-medencébe érkező vadludaknak ősidők óta fontos pihenőhelyévé vált. A tó Európa egyik legjelentősebb vadlud

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

gyülekezőhelye, vizén naponta akár 40-50 ezer madár is megpihen. E tényből adódóan vették fel az Öreg-tavat 1989-ben a Ramsari Egyezmény jegyzékébe és így lett 2004-ben Natura 2000 különleges madárvédelmi terület is. Különösen sajátos adottsága a tónak, hogy Tata városa szinte teljesen körül öleli és ennek ellenére megmaradt madárpihenőhelyként az óvatosságukról híres vadludak számára. Az Öreg-tó elsősorban madárvilágáról vált nemzetközileg is híressé, bár geológiai, ősrégészeti, kulturális, kultúrtörténeti, halászati és turisztikai szempontból is kétségkívül annak tekinthető. A tótól nyugatra magasodó forrásvízi mészkő rétegekből és barlangokból számos ősrégészeti lelet, csonttöredék került elő, melyek kiválóan reprezentálják a legutolsó jégkorszak élővilágát, de egyúttal az őskori ember kultúrájához is számos adalékkal szolgálnak. E sziklaplatón építették az Esterházyak azt a gimnáziumot és piarista rendházat, ahol már 250 éve folyik oktatás. Hasonló sziklás part húzódik az Öreg-tó túlsó (keleti) felén is, ahol szintén több műemlék villa látható. A tó partjain több tucat műemlék sorakozik (így többek között a Vár, az Esterházy kastély, számos vízimalom, lovarda). A műemléki környezet mellett a parkok és idős fák azok, amelyek igen szembetűnőek. A kastélyt övező kert és a hozzá csatlakozó parkok az Esterházy család angolparki kezdeményezéseinek emlékei. A tavat nyugatról és délről idős állományú erdők koszorúzzák, az Által-ér torkolatánál pedig nagy kiterjedésű ártéri fűz-nyár ligeterdők húzódnak. A tó vízminőségjavítása és ökológiai rehabilitációja érdekében a tó keleti partján 2012-ben visszaalakították azokat a természetes fűves partokat, amelyeket az 1970 utáni beton partok tüntettek el. Ugyancsak e program jegyében alakították vissza a tó délnyugati öblét is, ahol ma már változatos adottságú vizes élőhely húzódik, védett állatfajok sokaságának otthonaként. A védett területhez tartozik a Derítő-tó is, amely egy egykori mocsaras erdő helyén létesült 1970 táján. A tavat a horgászat sajnos szinte teljesen kisajátította, így természetvédelmi jelentősége igen megcsappant. E tó környezetében azonban ma is láthatók még kisebb-nagyobb nádasok, égeres láperdők, ligeterdők, ártéri kaszálórétek. Szinte csak itt fordulnak elő védett növényfajok. A védett terület peremén nyaraló övezet, lakóparkok és golfpálya húzódik. A tavon telelő vadludak – részben a 2001 óta itt megrendezésre kerülő Tatai Vadlúd Sokadalom igen népszerű fesztiváljainak köszönhetően – kicsit a város jelképévé is váltak. A közel egy évszázada elterjedt "Vizek városa" jelző mellett már kezd meghonosodni a „Vadludak Városa” szlogen is. Seholy a világon nincs még egy ilyen tó, amelyet egy város vesz körül és vizén mégis vadludak tízezrei gyülekeznek. A nagy madárforgalomból adódóan Tatán szinte mindennapos látványnak számítanak a belváros légtérében a réti sasok, vándorsólymok, nagy kócsagok, kis kárókatona és más fokozottan védett fajok. A tavon csaknem 250 madárfaj fordult elő, de rendszeresen láthatók itt vidrák is. A természetvédők minden tavasszal békamentést is szerveznek a tó nyugati oldalán húzódó műút mentén, gőtéik és békák ezreit megmentve. A tó sajátossága, hogy nyaranta nyüzsgő fesztiváloktól hangos, télen pedig a természet fellegvárává válik. Ez természetesen sok felelősséget is ró a helyi védelmet biztosító önkormányzatra és az itt tevékenykedő természetvédőkre.

2. A TERÜLET ÁLTALÁNOS FELMÉRÉSE

2.1. Megtalálható még a védettség indoka a területen? - Igen

Szükség esetén részletezés, "Nem/Részben" válasz esetén indoklás:

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

2.2. Milyen élőhelyek mozaikok borítják a területet és milyen arányban?

51 % Erdő

1 % Gyep

2 % Cserjés

41 % Vizes terület

5 % Egyéb

épületek, parkok, üdülők

2.3. Élőhelyi besorolás ÁNÉR- szerint (<http://www.novenyzetiterkep.hu/?q=magyar/node/45>):

B1a - Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások BA - Csatornák, szabályozott patakok, mesterséges tavak parti zónájában és közvetlen partközeli víztestében kialakult fragmentális mocsarak és kisebb hínarasok B2: Harmatkásás, békabuzogányos mocsári-vízparti növényzet J4: Fűz- és nyárligetek OA - Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek OB - Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok OC - Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok OD - Lágyszárú özönfajok állományai OF - Magaskórós ruderális gyomnövényzet P2a – Üde cserjések P6 - Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával RA - Óshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok RB - Puhafás pionír és jellegtelen erdők RC - Keményfás jellegtelen vagy telepített egyéb erdők S4 - Ültetett feketefenyvesek S6 - Nem őshonos fafajok spontán állományai T - Agrár élőhelyek U2 - Kertvárosok, szabadidő létesítmények U9 - Állóvizek U10 - Tanyák, családi gazdaságok U11 - Út és vasúthálózat T10 – Fialat parlag és ugar T5: Vetett gyepek, füves sportpályák T1 – Egyéves, nagyüzemi szántóföldi kultúrák

2.4. Területhasználat (kérjük, jelölje az észlelteket): Kaszálás, Nádaratás, Erdészeti tevékenység

Egyéb típus: halászat, horgászat, turizmus (szállodák, panziók, lovaglás)

Jellemzőik, intenzitás: intenzív

2.5. Folyik-e természetvédelmi kezelés a területen? - Igen

Felmérés, Őrzés, Bemutató, Özönnövények irtása, Kaszálás, Égetés, Kotrás, Fásítás, Szálalás, Rekonstrukció

Egyéb típus:

2.6. Megtalálhatóak-e az alábbi özönfajok a területen, s milyen mennyiségben:

Akác: Kevés

Selyemkóró: Nincs

Parlagfű: Kevés

Magas/kanadai aranyvessző: Sok

Japánkeserűfű: Kevés

Gyalogakác: Kevés

Bálványfa ("ecetfa"): Sok

Keskenylevelű ezüstfa: Kevés

Muflon: Nincs

Egyéb (nevezze meg):

2.7. Része a terület a Natura 2000 hálózatnak? - Igen

Egy része: 90 %

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

2.8. Érintkezik a terület más természetes élőhelyekkel? - Igen

2.9. Ha igen, milyen típusú élőhellyel?

Által-ér völgyének felsőbb szakaszain húzódó nádasokkal, mocsarakkal, mocsárrétekkel, kaszálókkal

2.10. Érintkezik a terület más természetvédelmi oltalmat élvező területtel? (pl. Natura 2000, országos védettség, ex lege) - Igen

2.11. Ha igen, milyen természetvédelmi oltalmat élvező területtel? - Tatai Öreg-tó Natura 2000 Különleges Madárvédelmi Terület további, Vértesszőlős és Tatabánya közigazgatási területére eső részeivel. Ezek a Nemzeti Ökológiai Hálózatnak is részei, de nem védettek.

2.12. Van védettséget jelző tábla a területen? - Igen

Darabszám: 25

Állapotuk: jó

2.13. Vannak vadgazdálkodási létesítmények a területen?

Magasles: 3 db

Vadetető: 1 db

Szóró: 1 db

Egyéb (név és db):

3. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es növényfajok és számolt vagy becsült mennyiségük felsorolása

(a becslés lehet tőszámra, vagy területnagyságra vonatkoztatott, fokozottan védett faj esetében pontos tőszámat kell megadni)

Szálkás pajzsika (*Dryopteris carthusiana*): A Tata 4A és 3D erdőrészekben fordul elő kisebb állománya. Békaszem (*Omphalodes scorpioides*): A Remeteség melletti erdőben (Tata 3F erdőrészlet) található elszórtan néhány példánya. Kétlevelű sarkvirág (*Platanthera bifolia*): A Tata 4C erdőrészletben fordul elő néhány példánya (max. 10). Kardos madársisak (*Cephalanthera longifolia*): A Tata 4C erdőrészletben több folton is előfordul (kb. 100 tő). Fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*): 2005-ben egyetlen, 2007-ben 5 termékes példánya került elő a Tata 4C erdőrészletből, de a Remeteségi-erdőben szórványosan másutt is előfordulhat. Nőszőfű faj (*Epipactis* sp.): Egyetlen apró növény került elő 2005-ben, generatív hajtás nélkül. Vitéz kosbor (*Orchis (militaris)*): 2005-ben került elő 2 tő egy Remeteség környéki erdőséli gyepből. Tavaszzi tőzike (*Leucojum vernum*): 1997-ben került elő tőlevele a Remeteségi-erdő területéről. Fehér tündérrózsa (*Nymphaea alba*): a Tamás-forrásból került elő néhány – bizonyonnyal betelepített – példánya. Selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*): A Derítő-tó mellett útszéli száraz gyepből került elő néhány tő (2004). Több tucat idős famatuzsálem (főleg fűz és fekete nyár egyedek, platánok) található a védett területen, némelyik mellmagassági törzskerülete meghaladja az 5-6 métert.

4. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es állatfajok és számolt vagy becsült mennyiségük

(fokozottan védett fajoknál pontos állománynagyságot kell megadni)

Gerinctelenek: kis szarvasbogár (*Dorcus parallelipipedus*), nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*),

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

nagy gyöngyházlepke (*Argynnis paphia*), kis színjátszólepke (*Apatura ilia*), bogáncslepke (*Vanessa cardui*), kis rókalepke (*Aglais urticae*), fecskefarkú lepke (*Papilio machaon*), kardoslepke (*Iphiclides podalirius*), c-betűs lepke (*Nymphalis c-album*) Védett halfajok: kurta baing (*Leucaspius delineatus*), a fenékjáró küllő (*Gobio gobio*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vágócsík (*Cobitis taenia*), tarka géb (*Proterorhinus marmoratus*) Kétéltűek: erdei béka (*Rana dalmatina*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), zöld levelibéka (*Hyla arborea*), zöld varangy (*Bufo viridis*), barna varangy (*Bufo bufo*), kecskebéka csoport (*Rana esculenta* agg.), pettyes gőte (*Triturus vulgaris*), Hüllők: fürge gyík (*Lacerta agilis*), zöld gyík (*Lacerta viridis*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), vízisikló (*Natrix natrix*), erdei sikló (*Elaphe longissima*), rézsikló (*Coronella austriaca*), kockás sikló (*Natrix tessellata*) Madarak: kb. 220 védett madárfaj fordul elő a területen, ezek közül 80 fészkel Fokozottan védett fajok: kis lilik (*Anser erythropus*), vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis*), böjti réce (*Anas querquedula*), cigányréce (*Aythya nyroca*), füstös réce (*Melanitta fusca*), vörösnyakú vöcsök (*Podiceps grisegena*), feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*), kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*), bölömbika (*Botaurus stellaris*) 1-2 pár, törpegém (*Ixobrychus minutus*) 4-5 pár, bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), kis kócsag (*Egretta garzetta*), nagy kócsag (*Egretta alba*), fekete gólya (*Ciconia nigra*), fehér gólya (*Ciconia ciconia*), batla (*Plegadis falcinellus*), kanalasgém (*Platalea leucorodia*), darázsölyv (*Pernis apivorus*), barna kánya (*Milvus migrans*), vörös kánya (*Milvus milvus*), rétisas (*Haliaeetus albicilla*), kígyászölyv (*Circaetus gallicus*), békászósas (*Aquila pomarina*), parlagi sas (*Aquila heliaca*), szirti sas (*Aquila chrysaetos*), halászsas (*Pandion haliaetus*), kerecsensólyom (*Falco cherrug*), vándorsólyom (*Falco peregrinus*), gólyatöcs (*Himantopus himantopus*), gulipán (*Recurvirostra avosetta*), lilebíbic (*Vanellus gregarius*), sárszalonna (*Gallinago gallinago*), nagy goda (*Limosa limosa*), nagy póling (*Numenius arquata*), piroslábú cankó (*Tringa totanus*), szerecsensirály (*Larus melanocephalus*), küszvágó csér (*Sterna hirundo*), kis csér (*Sterna albifrons*), fattyúszerkő (*Chlidonias hybrida*), kormos szerkő (*Chlidonias niger*), fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*), gyöngybagoly (*Tyto alba*), uhu (*Bubo bubo*), kuvik (*Athene noctua*), gyurgyalag (*Merops apiaster*), vízirigó (*Cinclus cinclus*), Jelentősebb védett fajok: énekes hattyú (*Cygnus cygnus*), rövidcsőrű lúd (*Anser brachyrhynchus*), füles vöcsök (*Podiceps auritus*), csigaforgató (*Haematopus ostralegus*), kis póling (*Numenius phaeopus*), ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*), csüllő (*Rissa tridactyla*), hamvas küllő (*Picus canus*), havasi pityer (*Anthus spinoletta*), berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*) 2-3 pár, kerti geze (*Hippolais icterina*) 3-4 pár, örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) 3-4 pár, fenyvescinege (*Parus ater*) 0-1 pár, tövisszűrő gébics (*Lanius collurio*) 4-5 pár, holló (*Corvus corax*) 1 pár, hósármány (*Plectrophenax nivalis*). Emlősök: vidra (*Lutra lutra*) 1-2 pár, eurázsiai hód (*Castor fiber*), kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*), vízi denevér (*Myotis daubentonii*), bajuszos denevér (*Myotis mystacinus*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), horgasszőrű denevér (*Myotis nattereri*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), rőt koraidenevér (*Nyctalus noctula*), barna hosszúfülű-denevér (*Plecotus auritus*), nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*)

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

---

5. Egyéb észrevétel

Az Öreg-tó rekonstrukciós programjának I. üteme lezárult, de további élőhelyrekonstrukció szükséges a tó vizes élőhelyeinek helyreállítása érdekében. A télen is magas vízen történő tartás érdekében mesterséges zátonyrendszer kialakítása javasolható az ideérkező több tízezernyi vadlúd megfelelő pihenőhelyének biztosítása érdekében.